

TOLNANÉMEDI

TELEPÜLÉSKÉPI ARCULATI KÉZIKÖNYV

TARTALOMJEGYZÉK

1. Bevezetés	3
2. Tolnanémedi bemutatása	5
3. Örökségünk	8
4. Jellemző építészeti karakter bemutatása Tolnanémedi községben	12
5. Építészeti útmutató	17
Telepítés	
Magasság	
Tetőhajlásszög	
Tetőforma	
Színek	
Kerítések	
Kertek	
Erkélyek, tornácok	
Anyaghasználat	
Ajtók, ablakok	
Homlokzatképzés	
Részletek	
6. Mai példák	31
7. Utcák, terek	32
8. Sajátos építményfajták	33
Hirdetések, reklámtáblák	
9. Impresszum	35

BEVEZETÉS

1

A Településképi Arculati kézikönyvünk készítésének célja, hogy környezet átalakító tevékenységünk méltóvá váljon Iliny község festői szépségű természeti környezetéhez.

A tolnanémediben lakói emberek birtokosai a művészet elismert szépségének és hasznosságának, a faluban hagyományőrző csoport működik, mindezek segítséget nyújtanak ahhoz, hogy a település jelenlegi arculata, bája még sokáig fennmaradjon. Ezt a célt tűzi

Javaslatokon és jó példákon keresztül szeretnénk bemutatni a lehetséges követendő megoldásokat. Néhány ábra segítségével pedig megkívánjuk ismertetni az olvasót egy-két építészeti szabállyal.

A kézikönyv nem egy lezáró, hanem egy folyamatosan bővülő új ötletekkel kiegészítendő dokumentum. A közösség által megfogalmazott és elfogadott értékeket tükrözi, általános célja a szemléletformálás, javaslattétel, mind az ideköltözőknek mind azoknak, akik itt szeretnének felújítani, új kerítést építeni, vagy csak egy szép kertet kialakítani.

Bízunk abban, hogy ez a kiadvány mindannyiunknak segítséget nyújt környezetformáló tevékenységük során!

TOLNANÉMEDI BEMUTATÁSA

2

Tolnanémedi a Tolnai-Hegyhát északi csücskében, a Sió és a Kapos völgyében található. Északkeleten Simontornyával, délnyugaton Pincehellyel határos. A falut átszeli a 61-es főút, valamint a Budapest–Dombóvár–Pécs-vasútvonal.

A hagyomány szerint a község egy Németi nevű földbirtokostól kaphatta a nevét. A falu legkorábbi helye a vasúton túli magaslaton volt, majd a Kisnémedi-dűlőben. Egy 1324-ből származó feljegyzés szerint az Újfaluként ismert első település – valószínűleg a mai Kisnémedi – helyén lehetett a község a simontornyai várhoz tartozó egyik településként. Némethy, ill. Németi néven I. Miksa császár 1506-ban kelt adománylevelében olvasható a község neve.

A török hódoltság idején a lakosság rendkívül sok címen szedett adózás miatt elvándorolt s a birtokok elnéptelenedtek. 1686-ban a török kiűzése után kiüresedett házmok, néptelen porták jelezték a haldanvolt település létét.

A terület azonban nem sokáig maradt pusztaság, mert újból benépesedett, különösen a kuruc-labanc háború után. A bevándorlást erősen motiválta a protestánsok üldözése. Az észak-dunántúli megyékből tömegesen menekültek a hitűkhöz ragaszkodó

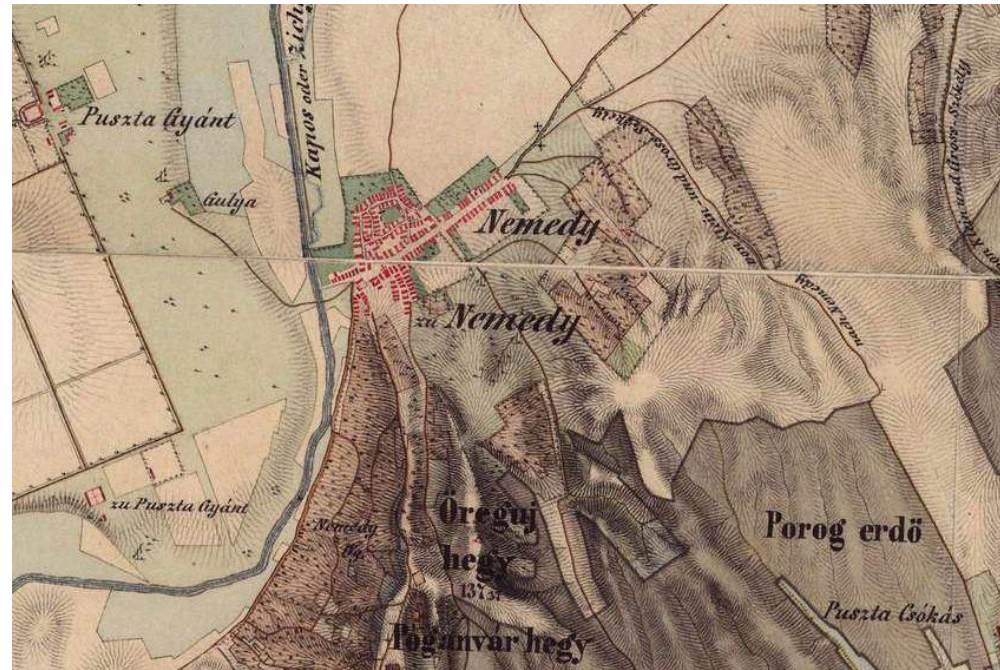

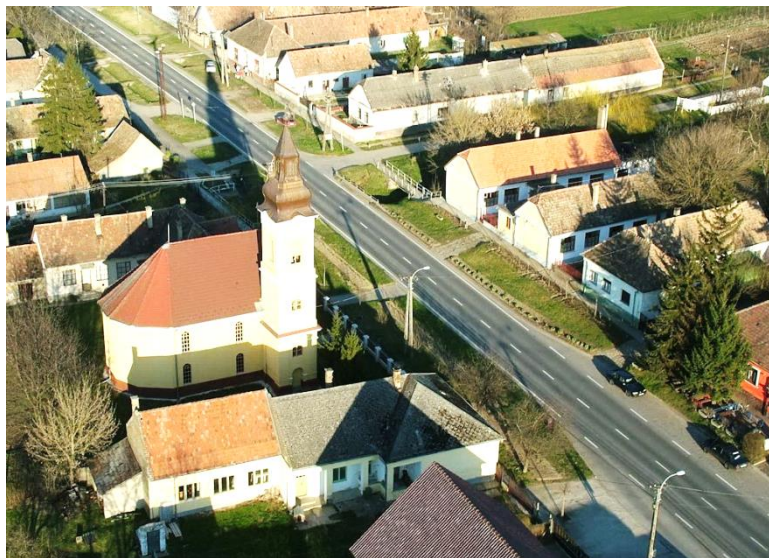
6 | A település bemutatása

Az 1800 évek elején a falu életéről már több adat is létezik, kezdtek felaprózni a község határának területét. A XIX. század első felében már 41 jobbágycsalád is élt itt, valamint 25 kisebb ház pedig a megtelepedett szabad emberek tulajdona volt. A település mai magva – a „Belső utca” – ekkor alakult ki és a falu erős fejlődésnek indult.

A község technikai fejlődése, a polgárosodás elindulása a XIX. század végére tehető, amikor 1879-ben elkezdik a vasútépítést. Esterházy herceg meglátta a vasútban rejlő jövőt, ezért ingyen ajánlott a vasútépítéshez szükséges területet, ezért fut a vasútvonal a jelenlegi falútól másfél km-re, a volt Esterházy-birtok mellett. 1913-ban állomásépületet is emeltek. A közút fejlesztése is napirendre került Pincehellyel, majd Simontornyával kötik össze a települést. A közlekedés gyorsabbá tétele, a falu nyitottabbá válása, a gyorsabb településfejlődést eredményezett.

A mezőgazdasági fejlődés mellett lassan sajátos arculattal, ipari létesítményekkel gazdagodott a dinamikusan fejlődő Tolnanémedi. Az első ipari üzem, Első Posztócipő Gyár néven került a köztudatba. A lélekszám és a település növekedésével ipartelepek és létesítmények alakultak 1912-ben építenek egy malmot, majd egy téglagyárat a falu pincehelyi határának közvetlen közelébe, az országút mellett. Később a tolnanémedi

A község főútvonala mentén mindkét oldalt széles zöldterület szegélyezi az autótutat, harmónikus egyensúlyt teremtve a természet és az épített környezet között.

Tolnanémedi morfológiailag szalagtelkes községtípusnak tekinthető, ahol a település kezdetben a főútra merőlegesen alakult ki, majd a Kapos vízfolyása mentén népesült be az idők során. A faluszerkezetet jellemzően meghatározza a földrajzi adottság, és a település ennek megfelelően fejlődött ki a Kapos-folyóval párhuzamos úthálózattal. A széles közlekedési útvonalnak, a nagy zöldfelületeknek és a nagyrészt szabadon álló házaknak köszönhetően nyitottnak hat a település szerkezete.

Az épületek jellemzően rövidebbik oldaluk mentén, homlokzatukkal kapcsolódnak a közterületekhez, a tetőgerincek az útra merőlegesek. A hajdanán gazdasági épületekként szolgáló pajták és ólak, ma már a lakások alapterületéhez tartoznak

ÖRÖKSÉGÜNK

Református templom és műemléki környezete

A katolikus templom és műemléki környezete műemléki védelem alatt áll 4267 törzsszámon és 8789, illetve 22704 KÖH azonosítószámon.

Késő klasszicista stílusban a 19. század közepén, az utca felől pilléres téglakerítéssel kerített kertben épült a szabadon álló, egyhajós, Északi homlokzati tornyos templom, egyenesen záródó hajóval, kontyolt nyeregtetővel. Síkmennyezetes belső, a hajó északi végében falazott, csehsüveg boltozatos karzat.

Berendezése részben 19. század. A 20. században többször felújították.

A kertiében a 19. században téglalap alaprajzzal épült, a 20. században L alakúvá

Az evangélikus és a katolikus templom

Tolnanémedi evangélikus temploma helyi védelem alatt áll. Ugyancsak helyi védelmet élvez a Fő utca 5. szám alatt található Katolikus templom.

Közülük mérete és kora alapján is jelentősebb az evangélikus templom, melyet 1811 október 30-án szenteltek fel. A Krisztus Király katolikus templom ennél sokkal fiatalabb, a II. világháború után, 1954-ben épült.

Népi építészeti emléket hordozó lakóházak

és középületek

Tolnanémedi községben néhány lakóház, vagy középület helyi védelem alatt áll. Ilyen az egykori református iskola Fő utca 5. szám alatt, vagy a messze tőle található általános iskola épülete.

Néhány lakóház is műemléki oltalmat élvez: a Rákóczi utca 1, a Dózsa Gy. utca 9., vagy a Kossuth u. 6. szám alatt lévő épületek.

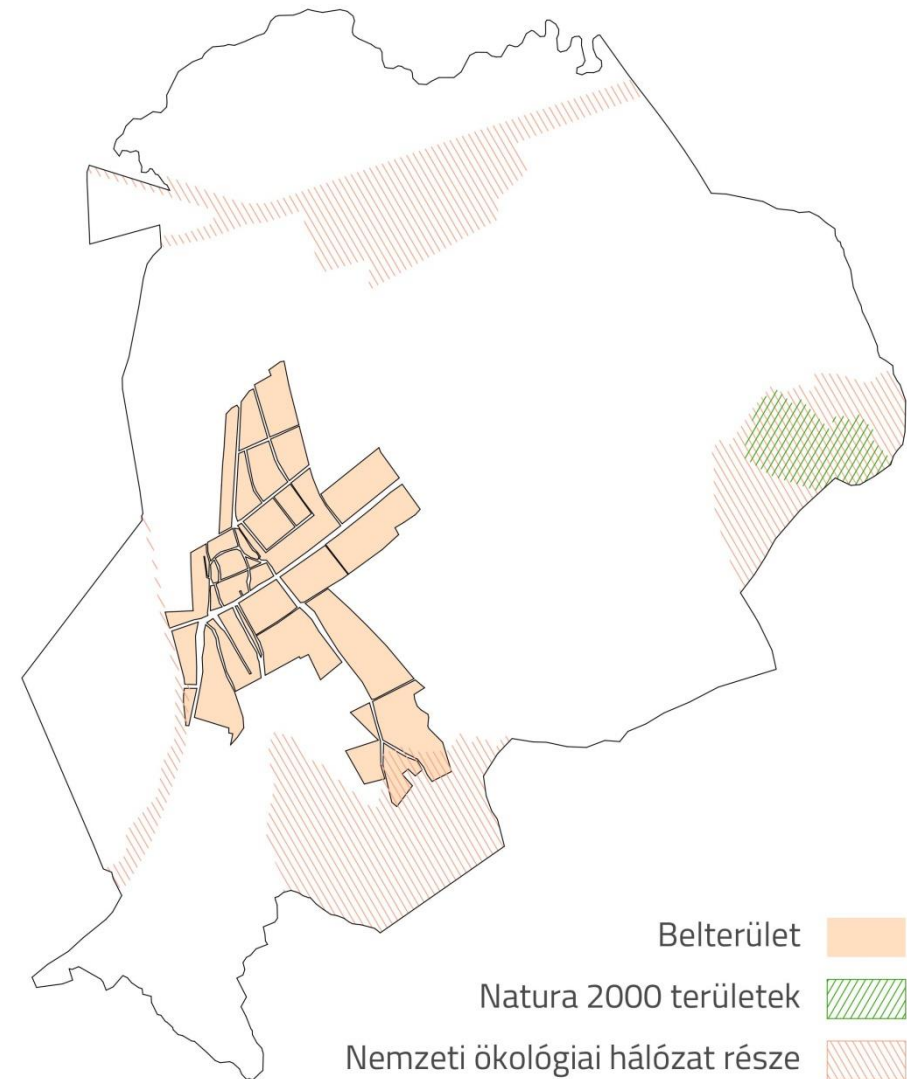
A védett épületek mellett sok olyan házat is találunk, amelyek védelem alatt ugyan nem állnak, de a Dél-Dunántúli népi építészet stílusjegyeit hordozzák és településképi értéket

Természeti értékek

A falu egyik része délen határoló dombok lábánál, a másik pedig a Kapos medencéjébe nyúlik, illetve terül el: a települést délkeletről és délről a Tolna-baranyai dombok ölelik.

A falu határában torkollik bele a Kapos a Sióba. A folyóvölgy számos madár természetes élőhelye, így például a ritka és védett jégmadáré, de megtalálható a gyurgyalag és a búbos banka is.

ELTÉRŐ ÉPÍTÉSZETI KARAKTEREK BEMUTATÁSA

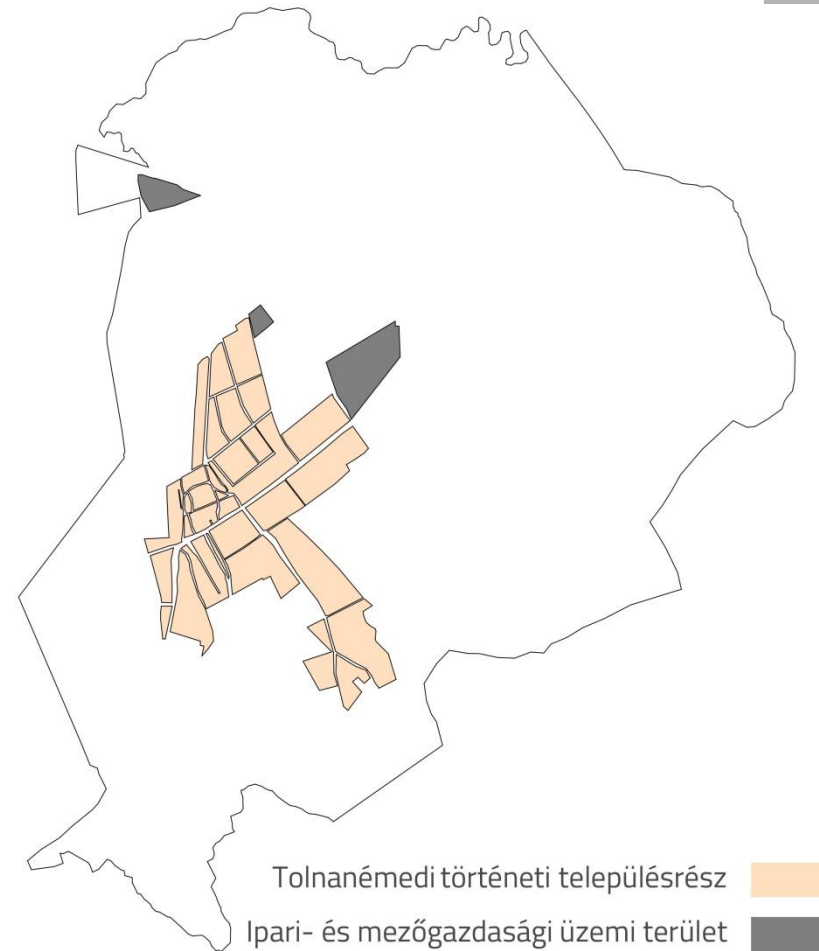
TOLNANÉMEDI

Tolnanémedi község, három egymástól különböző karakterű részből áll.

Az első, a község belterületi része, amely nagyrészt falusias lakóépületeket tartalmaz.

A település szélén, külterületen, több helyen, de nem összefüggően találunk gazdasági területeket. Ezek a gazdasági területek az itt elhelyezkedő épületek telepítésében, méretükben eltérnek a faluszerkezettől, ezért külön karakterként határoljuk le.

A harmadik karaktert a helységet körülvevő, beépítetlen külterületi rész jelenti, amelyek mezőgazdasági művelés alatt állnak, vagy megmaradnak zöldterületnek. A tájképvédelmi övezethez tartozó

Tolnanémedi község belterület

A településmag a községen áthaladó 61-es számú főút környezében található, itt helyezkednek el a fontosabb középületek, templomok. A református templom mellett utcával párhuzamos telepítés is fellelhető, a jellemző azonban az, hogy a hagyományos földszintes, nyeregtetős épületek a telekhatár mentén benyúlnak a telek mélyébe, és a lakóépületek javarészt az utcára merőleges telepítéssel helyezkednek el a szalagtelkeken. Ilyen figyelhető meg a Főútra merőleges utcákban. A

A község régebbi épületei magukon viselik a Dél-Dunántúli népi építészeti stílusjegyeit, ezek az épületek elszórtan helyezkednek el a település szövetén belül. Az idők folyamán szocialista típusú „kockaházak” és többszintes családi házak vették körül az ősi parasztházakat.

Tolnanémedi ipari-, mezőgazdasági-, üzemi terület

A településtől északra és északkeletre találkozunk ipari funkcióval összefüggő épületeket magukban foglaló területtel.

Tolnanémediben több olyan jelentős ipari üzem volt, ami sajnos mára bezárt, ilyen például a Tolnanémedi Kendergyár, vagy a papucs- és posztócipő-készítő üzem.

Az itt lévő épületek léptékükben, telepítésükben különböznek a község lakórészein lévő épületektől, ezért a kézikönyben külön építészeti karakterként határoljuk le. A községben készült képek jól érzékeltetik a karakter

Tolnanémedi beépítésre nem szánt területek

A beépített terület méretéhez képest jelentős nagyságú beépítésre nem szánt területtel rendelkezik a község. Ide tartoznak a mezőgazdasági és erdő területek. A településrész arculatát a lankás, művelés alatt álló földterület határozza meg, a falu határában folyik a Kapos és a Sió csatorna.

Fő termelési águk a növénytermesztés. A növénytermesztésen belül gabonafélék, napraforgó, és kukorica termesztésével foglalkoznak.

A külterület egy része a Nemzeti Ökológiai Hálózathoz tartozik, meghatározó karakterként szükséges megjelölni.

ÉPÍTÉSZETI ÚTMUTATÓ

Tolnanémedi község belterület

ÁLTALÁNOS BEÉPÍTÉSI AJÁNLÁSOK

5

Az építészeti útmutatóban szereplő ajánlásainkkal szeretnénk segítséget nyújtani építész és építtető számára, hogy a településen olyan épületeket, épületfelújításokat valósítsunk meg a jövőben, amelyek megőrzik a település egyedi

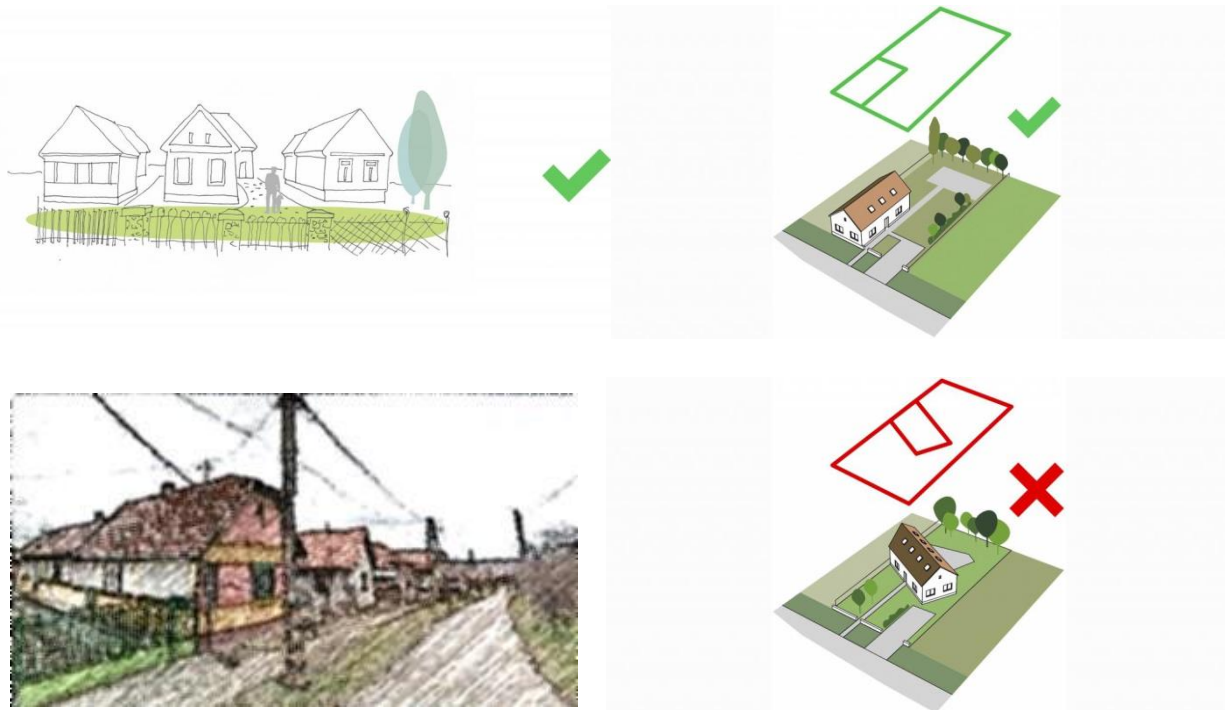
TELEPÍTÉS

Tolnanémedi községben az oldalhatáron álló, utcára merőleges rendszerű telepítés a leginkább jellemző. A település központjában jellemzően utcavonalas beépítéssel találkozhatunk, melynek köszönhetően az épületek homlokzata az utcai telekhatárra került.

Szalagtelkes területen új ház építésekor, javasolt az utcára merőleges tetőgerinc.

Indokolatlanul elforgatni ettől a tengelytől és a jellemző beépítési vonaltól az épületet hátrahúzni nem javasolt.

A jobbra látható képen a településen található utcarészlet.

MAGASSÁG

Településképi szempontból indokolt, hogy a jelenlegi szövetbe újonnan beilleszteni kívánt házak hasonló építménymagassággal épüljenek, mint a már meglévő épületek.

A Kossuth Lajos út egyes részeit kivéve, Tolnanémedion az egyszintes épületek a jellemzők. Kétszintes épületet általában nem, illetve csak a már meglévő magasabb házak környezetében javasunk építeni.

Példa a településen tetőhajlásszög és magasság illeszkedésre.

TETŐHAJLÁSSZÖG

Tolnanémedi községben a meglévő lakóépületek tetőhajlásszöge javarészből 35-45 fok között van.

A meglévő épületek mellé építeni kívánt házak is hasonló tetőhajlásszöggel épüljenek, mint környezetükben lévők.

TETŐFORMA

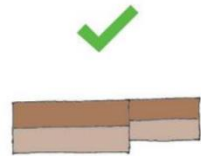
A településen lévő tetőformák általában egyszerű nyereg-, vagy ritkábban sátoztetők.

A nyeregtetős házakból álló utcaképbe nem kerülhet tördelt, összetett tetőformájú épület, a szomszédoshoz hasonló tetőforma javasolt.

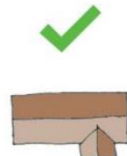
Tolnanémedi községben, a manapság divatos, „mediterrán” tetőhajlásszögű, tetőformájú ház nem illeszkedik a település szövetébe, ezért ilyen tetőformájú épület építése nem javasolt.

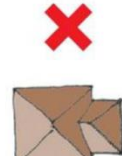
Példák a településen illeszkedő tetőformával rendelkező épületekre, utcarészletekre.

Sima, egyenes vonalú nyeregtető

Kereszt irányú tető

Kontyolt sátoztető

Bonyolult, tagolt síkí tető

SZÍNEK

A homlokzatok színvilága a településen változatos, de ajánlott a fehér, vagy a pasztellszínek világos árnyalatainak használata. Kerülni kell a harsány, élénk színeket.

Nem elfogadhatóak a rikító fémlemezfedések vagy burkolatok sem.

TEREPALAKÍTÁS

Az épületeket a lejtésviszonyok figyelembe vételével kell elhelyezni, nagyobb rézsű, vagy bevágás nem indokolt.

Javasolt fehér, vagy világos tónusú, paszellszínű vakolat, sötét színű nyílászáró.

Példa a településen megfelelő színhasználatra.

KERÍTÉS

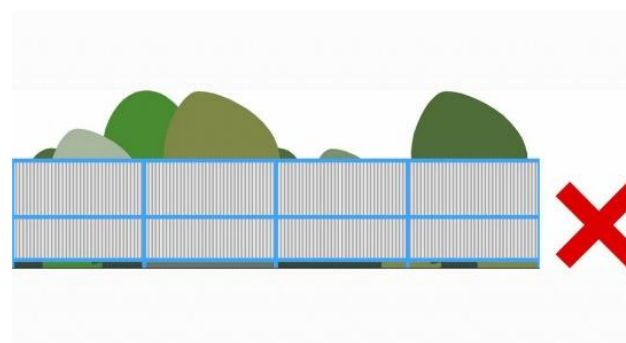
A településen fontos az utca és a lakóingatlan területének elválasztására szolgáló kerítések egysége is.

A közégben hagyományosan az áttört kerítés a jellemző.

A kezeletlen felületű, tömör, beton elemes kerítés kerülendő.

Jellemző előzménypélda a fa léckerítés.

Példa a településen fakerítés kialakításra, az egyik az óvoda, a másik egy szállásépület területének lehatárolására szolgál, stílusuk hasonló.

KERÍTÉSEK

Tolnanémedi községben a tömör kerítés nem jellemző, de a központi részen az utcavonalas telepítési részekben találunk néhány szép példát, kiemelkedik közülük a református templom területét határoló szerkezet, amelyen a téglák és vakolt felületek harmonikus összhangját tapasztaljuk. (Bal alsó képen látható)

A község belső területein áttört fém, vagy fakerítések vannak. Ajánlott elsősorban a barna, világosbarna színre festett léckerítés, mely megvalósítható kő lábazattal és

A képeken néhány jó példa áttört kerítésre, a képek nem a településen készültek.

KERTEK

Előkeretek, utcai előkeretek

Tolnanémedion az épület és az utca között lévő előkeretek az áttört kerítéseknek köszönhetően vizuálisan szinte az utca részét képezik. (Lenti két kis kép.) Javasolt a lakóházunk előtt, a közterületen lévő szegélyeket, csapadékvíz elvezető árok partját is gondozni.

A településkép szempontjából is meghatározó az utcai előkeretek, belső előkeretek esztétikus megformálása. A zajos, forgalmas főút melletti fasor az épületek védi. Jó példák a településről.

Pihenőkert, udvar

Az épület melletti keskeny sávot, lehetőség szerint gyepes terület fedje, a kerítés mellett, pedig virágokat ültessünk. A ház lakóinak hangulatát, életérzését javítja a lakóépületet körülvevő pihenőkert. Javasolt az éghajlatnak, mikroklímának megfelelő virágok ültetése. A képek nem a

A hátsókertben, illetve szélesebb oldalkertben alakítsunk ki könyhakertet. A hagyományos vidéki életmódra jellemző volt, hogy az emberek megművelték ezt a kertrészt. Erre példa a jobb alsó kép.

ERKÉLYEK, TORNÁCOK

A hagyományos magyar népi építészet jellegzetes eleme az oszlopos tornác.

A tornác épülethez viszonyított elhelyezkedése alapján, a településen az oldaltornác a jellemző, de fellelhető homlok- és lopott tornác kialakítás is. Anyagát tekintve a tornácok oszlopai általában téglából épültek, van azonban fából készült is, részben a tulajdonos anyagi helyzetének függvényében.

ANYAGHASZNÁLAT

Településképi szempontból **javasolt** a a kerámia- vagy betoncserép héjazati anyagok.

Jó példa anyaghasználatra a képek nem a településen készültek.

Kerülendő a településképi szempontból káros hullámpala, vagy a kék színű fém hullámlemez.

Nem a településen készült képek!

AJTÓK, ABLAKOK, KAPUK

Ajtók, ablakok, kapuk:

A XX.század első felében a falukép része volt a kerítésben elhelyezett fakapu. Erre különböző változatban találunk példát ma is. A hagyományos épületek nyílászáróinak javasolt anyaga a fa. Javasolt a falu hangulatába illeszkedő osztott üvegezésű faablak.

HOMLOKZATKÉPZÉS

A településen nagy számban találunk népi építészeti emlékeket, amelyek szépen őrzik, mutatják, hogyan nézhetett ki a község 80-100 évvel ezelőtt. Sok esetben fennmaradt az utcai homlokzaton a két kis osztott faablak és a tornác megnyitása, illetve a füstlvukas tetőforma.

Néhány hagyományos parasztház példa a településről, a lenti képeken látható hazaknál már kisebb átalakítás történt.

Javasolt világos pasztellszínek használata a homlokzaton, sötét színű faablakkal.

RÉSZLETEK, ANYAGHASZNÁLAT

A településen találunk néhány szép részletmegoldást. Jellemző részlet a deszkaoromzatba fűrészelt minta, amely szinte minden háznál más, az építés idejének dátumával. A faluban az udvar fontos része a kút, melynek változatos formálásával találkozhatunk.

A tornácok oszlopainak, fejezeteinek formálása, részletképzése is változatos.

Az épített részletekben igyekezzünk természetes anyagokat használni, jó példa erre a templom bejárata feletti kőburkolat.

MAI PÉLDÁK

Régi, népi építészeti karaktert hordozó épületek felújítása, átalakítása.

Tolnanémedi községben sok hagyományos parasztházat találunk, amelyek a XX. század első felében épültek. Az eltelt idő folyamán több, kisebb-nagyobb beavatkozáson mentek keresztül, amelyek során az eredeti karakter megváltozott.

A népi építészeti értéket hordozó épületek gondos felújítása fontos feladatunk, ezért is illesztettük a TAK-ba az építészet-történeti előzmény bemutatását. A felújítás során ügyeljünk arra, hogy az épület az eredeti stílusjegyeket őrizze meg, ez különösen igaz az utcai homlokzatra. Ne változtassuk meg a homlokzat karakterét más méretű, osztású nyílászáróval, de az utcai homlokzaton ne is falazzunk be ablakot! Tetőtérbeépítés esetén az utca felé csak finom utalás jelenjen meg. (Lásd lent)

Egy Pest megyei községben, a település vezetése úgy döntött, hogy pályázati program keretében, igyekeznek minél több régi épületet felújítani, az eredeti stílusjegyek visszaállításával. A program nagyon látványos eredményeket hozott.

A mai példák között, két épületfelújításról mutatunk képet, ahol a homlokzat eredeti értékeit „visszaadták a településképeknek” (balra a felújítás előtti állapot).

A képekkel a Rábatúron lévő, felújítandó régi épületek tulajdonosainak szeretnénk motivációt, követendő példát adni.

Új építés, felújítás a meglévő településkarakterbe illeszkedően

A településen az 50-es évek után, több korszakban és sokféle építészeti stílusban épült épületek találhatók, vannak közöttük rosszabb műszaki állapotúak, felújításuk indokolt lenne. (jobbra néhány előzménypélda)

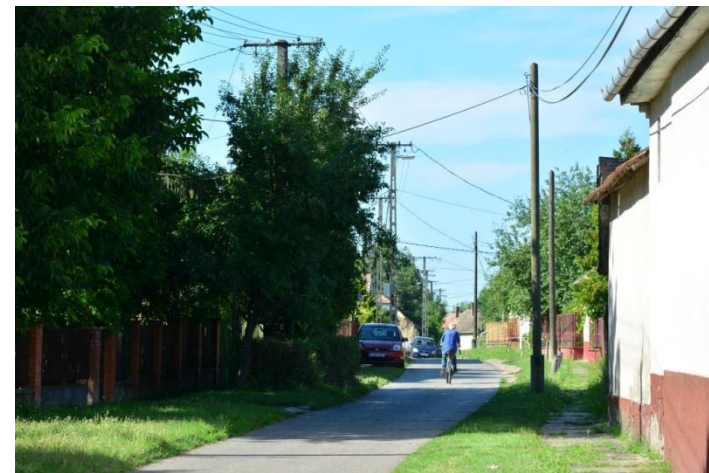
A képeken többféle méretű, stílusú épületek átalakítására, modernizálására láthatunk példákat, egy 60-as években épült, lent jobbra egy 80-as évek többgenerációs, többszintes épület, balra pedig egy egyszintes, a falu karakterébe illeszthető modern átalakítás példája látható.

A közös szín-, és formavilág egységes megjelenést biztosít a magaceési különbségek ellenére. A képeken látható épületek

UTCÁK, TEREK

A Kossuth út középső részének mindkét oldalán épületek helyezkednek el. A két kisebb párhuzamos utcában csak az utca egyik oldalán találunk lakóházakat (jobb oldali képek), csakúgy, mint a főút település szélén fekvő részein. Itt járda is csak az utca egyik oldalán van. A buszmegálló tetőformája illeszkedik a környezethez.

7

Parkok, zöldterületek

A református templom környezetében alakult ki a település központja, az itt lévő téren található egy játszótér. A tér szellős, szépen parkosított.

A helység déli részén, ahol a tolnanémedi mentén, a főút „Y” alakban kinyílik, szintén kialakult egy nagyobb zöldterület. Ennek egy részén, nagy területen, fa kültéri játékokat magában foglaló játszóteret készítettek.

SAJÁTOS ÉPÍTMÉNYFAJTÁK

Parabola antenna, klímaberendezés és más műszaki berendezések elhelyezése a főhomlokzaton kerülendő, hiszen ezek zavaró hatással lehetnek a település egységes arculatjára. Az oldalhomlokzatra ajánlott tervezni ezeket a berendezéseket.

A képen példa látható antenna álcázására. Ma már fenyőfára hasonlító kialakítás is lehetséges, így a településkép nem sérül, beleolvad a környezetébe és nem okoz zavaró látványt.

8

HIRDETÉSEK, REKLÁMTÁBLÁK

Az épületek homlokzatára a színes fényreklám helyett a hagyományos cégérek elhelyezése javasolt. A házak falaira, illetve a kerítésre kerülő reklámok mérete, legfeljebb 0,5 m² lehet.

A képek nem a településen készültek.

IMPRESSZUM

TOLNANÉMEDI KÖZSÉG ÖNKORMÁNYZATA

Tolnanémedi honlapcíme: www.tolnanemedi.hu

Tolnanémedi e-mail címe:

Tolnanémedi postai címe: 7083 Tolnanémedi, Fő út 29.

Telefon: +36-74-403-961

Polgármester: Móricz Jánosné

Főépítész: Farkas István

Főépítész emailcíme: tolnanemedi@foepitesz.com

SZERKESZTETTE: Farkas István, Németh István, Mórucz László

SZÖVEG: Németh István, Horváth Adrienne

FOTÓ: Farkas István, Németh István

GRAFIKAI TERVEZÉS: Németh István, Mórucz László

Tolnanémedi, 2017. december 02.